

môže ohroziť hospodárske podnikanie USA aj do tejto časti sveta. V dôsledku osamostatňovania sa mnohých štátov. Afriky sa tieto možnosti ešte zmenšujú. Ďalším znepokojujúcim javom pre Američanov je aj vlastný hospodársky a technický vývin, v dôsledku čoho sú vyradované z práce najmä nekvalifikované sily, čím rastie počet nezamestnaných (neoficiálne sa odhaduje až na 8 miliónov). Nie je tu preto len sebavedomie a povýšenosť, ale aj rastúci pocit *neistoty a strachu* z ďalšieho hospodárskeho vývoja, z opakovaných „slump-boom cyklov“. V tom je skrytý aj *revolučný potenciál* širokých mas nezamestnaných i postupne vyradovaných z práce, aj diskriminovaného farebného obyvateľstva.

Teórie o *novej* sociálnej štruktúre, o mobilite a najmä o *strednej triede* sa snažia túto skutočnosť skresliť a vyvrátiť, prípadne opraviť marxistickú teóriu tried.

Stručne sa dá povedať, že z 5. sociologického kongresu sme odišli, podľa mojej mienky, s týmito poznatkami: 1. marxizmus si stále viac a viac získava „domovské právo“ i medzi vedcami z kapitalistických štátov; 2. marxizmus je aj u svojich odporcov uznávaný ako vážna spoločenská teória a jeho vplyv stále rastie; 3. marxistická teória, i úspechy vo výstavbe, v ekonomike, v kultúre, technike a vo vede v socialistických štátoch značne ovplyvnili a ovplyvňujú aj názory vedcov z hospodársky nerozvinutých krajín; 4. diferenciácia medzi pokrokovými a reakčnými sociológmi v kapitalistickom svete pokračuje a tábor zjavných odporcov marxizmu sa zmenšuje; 5. závažní predstavitelia buržoáznej sociológie (ako napr. Parsons, Sorokin, T. B. Bottomore, S. D. Clark, S. M. Lipset, H. Zetterberg a i.) sa vcelku zachovali objektívne a nevystupovali agresívne; 6. ukázalo sa, že prevažná väčšina buržoáznych sociológov sa pohybuje síce na úrovni empirického („faktografického“) výskumu, nie sú však všetci prisluhovačmi monopolov, kapitalizmu; 7. marxistickí vedci vystupovali zásadne, pohotovo a poukazovali na tesné spojenie sociológie a ideológie s politikou a s celkovým vývinom vo svete.

О НЕКОТОРЫХ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ВОПРОСАХ СОВРЕМЕННОЙ ФИЗИОЛОГИИ ВЫСШЕЙ НЕРВОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ПСИХОЛОГИИ НА КОНФЕРЕНЦИИ СОВЕТСКИХ ФИЗИОЛОГОВ И ПСИХО- ЛОГОВ В МОСКВЕ

MICHAL STRÍŽENEC

V súvislosti s novými objavmi neurofyziológie a aplikácie kybernetických metód vo fyziológii v. n. č. a psychológii javí sa potreba rozpracovať filozofické a metodologické otázky týchto vied. V máji r. 1962 sa zišlo v Moskve asi 1000 sovietskych fyziológov, psychológov, filozofov, psychiatrov a pracovníkov príbuzných disciplín, aby filozoficky analyzovali a zovšeobecnilí cesty rozvoja pavlovovského učenia. Toto zasadnutie — vzhľadom na množstvo prednesených referátov i vášnivé diskusie, ktoré o nich vznikli — bude mať veľký význam pre ďalší rozvoj fyziológie v. n. č. a psychológie, preto bude užitočné na základe uverejnených materiálov rozobrať si jeho hlavné tendencie a závery.

V rezolúcii konferencie sa konštatuje, že výskumy fyziológie v. n. č. a psychológie majú bezprostredný vzťah k dialekticko-materialistickému riešeniu základnej otázky filo-

zofie. V súvislosti s rozvojom týchto vied je veľmi aktuálne filozoficky zovšeobecniť množstvo faktického materiálu získaného doma i v zahraničí. Teoretickým základom celej sovietskej fyziológie a psychológie sú reflexné princípy, ktoré sformovali Sečenov, Pavlov, Vvedenský, Uchtomský a ich žiaci. Pavlovovské zasadnutie r. 1950 ukázalo, že učenie o v. n. č. je cenným príspevkom k prírodovedeckému základu dialektického materializmu, avšak stalinský kult osobnosti vplýval záporne na výsledky práce tohto zasadnutia a umožnil šírenie nesprávneho vzťahu k psychológii.

V podmienkach likvidácie kultu osobnosti — zdôraznil v úvodnom slove akademik P. N. Fedosejev — sa objavili neobmedzené možnosti tvorivého rozvoja vedy. Pavlovovské zasadnutie r. 1950 malo nesporný význam pre rozvoj učenia o v. n. č., avšak stalinský kult osobnosti spôsobil, že už na zasadnutí došlo k teoretickým chybám a prvkom filozofickej vulgarizácie. Tejto problematiky sa dotkol i ďalší referát akademika M. B. Mitina. Uviedol, že dogmatické chápanie pavlovovského učenia viedlo k podmaneniu celej fyziológie nervovej sústavy fyziológiou v. n. č., k redukcii všetkých zákonitostí nervovej činnosti na zákonitosti kôry veľkého mozgu. Na pavlovovskom zasadnutí r. 1950 akademik G. F. Aleksandrov neoprávnene a bezdôvodne kritizoval Orbeliho, Anochina, Majorova a iných sovietskych vedcov. Namiesto filozofického hodnotenia podstaty ich prác sa zameral na kritiku umele vytrhnutých citátov. Takáto kritika nemá nič spoločného s marxistickým prístupom k vede. Práce Orbeliho a jeho žiakov svedčia o tom, že si vcelku osvojili myšlienky dialektického materializmu. Odmietavý postoj k psychológii po r. 1950, nezdravá tendencia redukovať psychologické výskumy na výskum v. n. č. fyziologickými metódami a ignorovanie špecificky psychologických metód nebrzdilo len teoretický rozvoj psychológie, ale podľa názoru E. V. Šorochovej a V. M. Kaganova poškodilo i štátne záujmy (nedostatočné vedecké zdôvodňovanie výchovného pôsobenia, slabé využívanie psychológie v lekárstve, pri riešení úloh národohospodárskej výstavby, obrany štátu a pod.). Na konferencii bolo i v ďalších referátoch odsúdené dogmatické chápanie učenia I. P. Pavlova. Kult osobnosti brzdiť tvorivú iniciatívu vedcov, viedol k narušeniu zásady o slobodnej vedeckej kritike a k dekrétovaniu teoretických záverov. Pavlovov učenie sa musí rozvíjať aj na základe nových poznatkov v oblasti kybernetiky, teórie informácie, matematickej logiky, biofyziky a biochémie.

Centrálnou otázkou konferencie bolo riešenie problému vzájomného vzťahu fyziologického a psychologického na základe marxistickej analýzy zistených experimentálnych výsledkov. V otázke, či reflexná teória môže pojať nové fakty, nedošlo k zhode. Podľa mienky jednej skupiny (D. G. Voronin, A. I. Dolin, V. N. Černigovskij, N. A. Šustin, E. A. Asratjan, A. A. Zubkov) nové údaje prehĺbujú naše poznatky o zákonoch práce mozgu a nakoľko neprotirečia teoretickým základom pavlovovského učenia.

Druhá skupina (N. A. Bernštejn, N. I. Graščenko, L. P. Lataš, I. M. Fejgenberg) tvrdila, že reflexná teória je mechanistická a atomistická. Názory, že nové fakty presahujú rámec starého chápania reflexu, najvýraznejšie rozviedol Bernštejn.

Poukázal na skutočnosť, že v oblasti teoretickej fyziológie vznikajú dve odvetvia: fyziológia regulácie a fyziológia aktivity. Čím hlbšie sa objasnil princíp kruhovej regulácie životných procesov, tým jasnejšie sa prejavuje s nimi súvisiaca aktivita. Potvrzuje sa názor Sečenova, že my „pozeráme a nielen vidíme“. Aktivita má veľký význam pri vytváraní dynamického obrazu vonkajšieho sveta v mozgu. Poznávaci proces považujeme za aktívne modelovanie. Dochádza k pravdepodobnostnému predpokladaniu na základe vnímania terajšej situácie (extrapolácie na určitý časový úsek dopredu). Súčasne sa uskutočňuje programovanie činnosti, ktorá má viesť k realizácii potrebného cieľa. Takéto programovanie činnosti sa podobá interpolácii medzi terajšou situáciou a tou, ktorá má nastať v záujme daného individua. Tzv. orientačné reakcie sú

vlastne reakciami na nesúlad medzi faktickou recepciou a pravdepodobnosťou predpo-vedou. Proces života nie je „vyrovnávanie“ s okolitým prostredím, ale premoženie tohto prostredia, zamerané nie na zachovanie homeostázy, ale na pohyb v smere uskutočnenia rodového programu, kódovaného modelu (aktívne, antientropické snaženie).

Prínosom pre objasnenie mechanizmov procesu zovšeobecňovania je matematická teória „dobře organizovaných funkcií“ I. M. Gelfanda a M. L. Cetlina. Funkcia je vtedy dobre organizovaná, keď jej argumenty možno rozčleniť na „podstatné“ a „nepodstatné“ a ak všetky argumenty si zachovávajú príslušnosť k určitej podtriede. „Nepodstatné“ premenné môžu podmieňovať náhle zmeny funkcie, ale nemajú určujúci vplyv na jej celkový priebeh. Vplyv „podstatných“ premenných v rámci malých intervalov môže byť maskovaný účinkom „nepodstatných“ premenných, avšak tvar a priebeh funkcie sú v konečnom výsledku určované „podstatnými“ premennými.

Vývin živých organizmov, akty vnímania, zovšeobecňovania si možno predstaviť pomocou funkcie mnohých premenných. Funkcia „organizmus“ pasívne odpovedá na svoje „nepodstatné“ premenné, ale je vysoko aktívna vo vzťahu k „podstatným“. Podobne možno analyzovať pohybové akty a ich koordináciu.

Analýza hraničných vzťahov a oblastí prechodu od nevyhnutného k náhodnému je súčasne analýzou takého rozdelenia podstatných a nepodstatných argumentov, ktoré zodpovedá vývinovej určenej potrebe organizmu. Je to pre organizmus hranica medzi aktívnymi a reaktívnymi procesmi, medzi oblasťou aplikácie teórie dobre organizovaných funkcií a teórie náhodných procesov. Zdá sa, že fyziológia aktivity pomôže objasniť podstatnú stránku rozdielu medzi živými a umelými systémami.

Niektorých filozofických otázok psychológie sa vo svojom referáte dotkli E. V. Šorochová a V. M. Kaganov. Poukázali na názory, podľa ktorých nové údaje neurofyziológie vedú ku koncepcii psychonervovej činnosti, ktorá má za základ osobitné neurofyziologické procesy. Takto sa pocity považujú za psychickú reakciu odlišnú od reflexného procesu recepcie, hoci sa zakladá na tom istom periférnom prijímacom aparáte. I samotní zástanci reflexnej teórie nie sú jednotní. Jedni zdôrazňujú kvalitatívnu osobitosť psychického ako odraz vonkajšieho sveta a subjektívnych zážitkov, kým druhí hovoria o neoddeliteľnosti psychických javov od činnosti mozgu. Oba tieto názory sú však správne. Podstata reflexnej koncepcie psychického spočíva v spojení vzťahu psychického k mozgu s jeho vzťahom k vonkajšiemu svetu. Z metodologického hľadiska je dôležité odlišovať reflexnú teóriu, jej filozofické závery od metódy podmienených reflexov používaných v experimentálnom výskume. Dogmatizácia niektorých poučiek reflexnej teórie vedie k tomu, že pri objavení sa faktov, ktoré nemožno objasniť pomocou reflexnej dráhy, niektorí vedci odmietajú Pavlovovu reflexnú teóriu ako celok.

Deterministické chápanie psychickej činnosti neznamená odmietanie významu aktivity subjektu pri jeho vzájomnom vzťahu s objektívnou skutočnosťou. Téza, že vonkajšie príčiny pôsobia prostredníctvom vnútorných podmienok, poukazuje na zložitý dialektický vzťah organizmu a prostredia.

Problém vzťahu fyziologického a psychického, a s tým súvisiaca otázka vzájomného vzťahu fyziológie v. n. č. a psychológie, treba riešiť z toho hľadiska, že jeden a ten istý objekt (v tomto prípade v. n. č.) vystupujú v rôznych pre neho podstatných súvislostiach a vzťahoch a prejavujúce rôzne vlastnosti, môže byť predmetom výskumu rôznych, hoci i vzájomne súvisiacich vied. Všeobecné zákony nižších oblastí platia i vo vyšších, avšak hlavnými zákonitostami každej oblasti sú jej špecifické zákonitosti. Reflexná činnosť veľkého mozgu — to je činnosť súčasne fyziologická i psychická, preto ju treba skúmať oboma prístupmi. Psychická je neoddeliteľná od fyziologického a súčasne neredukovateľná naň, podstatne sa odlišuje, čo sa zvyrazňuje v špecifických zákonoch psy-

chológie. Vyššia nervová činnosť je súčasne fyziologická i psychická. Úloha psychológie spočíva v tom, aby využijúc najnovšie poznatky fyziológie v. n. č., elektrofyziológie, kybernetiky a iných vied, skúmala podstatu psychiky, vedomia, vnútorný svet človeka ako funkciu mozgu, ako obraz bytia. Výskum spoločenskej podmienenosti vedomia a jeho riadiacej úlohy v správaní človeka je centrálnou úlohou psychologického výskumu.

S veľkým súhlasom sa stretol referát akademika M. B. Mitina o materiálnom a ideálnom. Redukcia ideálneho a psychického na nervový substrát je principiálne nesprávna. Obrazy sú nevyhnutné sprostredkujúce články v procese riešenia širokého okruhu úloh sociálneho alebo individuálneho rázu.

Značná časť rozporov v otázke fyziológie a psychológie vyplýva z chybného prenešenia gnozeologického hľadiska na prírodovedecké a opačne. Pavlovove názory o podmienenom reflexe ako jednote fyziologického a psychického sú z prírodovedeckej pozície správne. Fyziológia odpovedá na otázku, ako sa uskutočňuje odraz, odkrýva jeho mechanizmus, kým psychológia odpovedá na otázku, čo sa odráža, zaoberá sa obsahovou stránkou tohto procesu. Psychická činnosť človeka je novou kvalitou, ktorou sa musí zaoberať osobitná veda.

Väčšina diskutujúcich sa zhodla v tom, že psychické je neoddeliteľné od fyziologického a súčasne neredukovateľné naň, preto psychické treba skúmať v jeho kvalitatívnej osobitosti a špecifických zákonitostiach. Reflexná činnosť mozgu je súčasne činnosť fyziologická i psychická.

Otázke štruktúry reflexnej činnosti venovali svoj referát N. I. Graščenkov, L. P. Lataš a J. M. Fejzenberg.

Poukázali na významné koncepcné prínosy, ktoré prišli z oblasti kybernetiky a vplynuli aj z rozšírenia elektrofyziologických metód.

Dnes je už neudržateľná predstava fyziológov „klasického“ obdobia o otvorenej reflexnej dráhe a skúma sa cyklická inervačná štruktúra včítane spätnej väzby od efektora a objektu činnosti cez receptory do nervových centier. Spätá informácia umožňuje vytvárať mozgový obraz o výsledku činnosti. Tento obraz zabezpečuje aktivitu organizmu pri organizovaní odpovede na prostredie.

S otázkou aparátu na porovnávanie spätnej informácie uchovanej v mozgu, ktorá odráža predošlú skúsenosť, úzko súvisia výskumy „ustanovky“ (N. D. Uznadze a F. V. Bassin), akceptora činnosti (P. K. Anochin), fyziologickej štruktúry správania (I. S. Beritov), organizácie funkcií v mozgu (K. Pribram), nervového modelu podnetu (E. N. Sokolov) a fyziológie aktivity (N. A. Bernštejn). Všetky tieto koncepcie predpokladajú existenciu aparátu predvídania v mozgu. Tento aparát sa vytvára na základe predošlej skúsenosti a aj extrapolácie zákonitostí zistených pri niektorej skupine javov na inú, príbuznú skupinu javov. Charakteristickou osobitosťou aparátu predvídania je jeho pravdepodobnostný charakter. Je to prirodzené, lebo i vonkajší svet — ktorý tento aparát odráža — má pravdepodobnostnú zákonitosť. Bez pravdepodobnostného predvídania by konečný výsledok činnosti závisel od náhodných, nepredvídaných činiteľov.

Podobne sa v posledných rokoch odhalila zložitosť procesov prebiehajúcich v neuróne pri jeho činnosti. Zistili sa procesy samoregulácie na tejto úrovni — vzruchy prichádzajúce po jednom nervovom vlákne neurčujú úplne jeho ďalšie správanie, ale ho ovplyvňujú i iné nervové dráhy. Nejestvuje teda prísna determinovanosť účasti každého elementu sústavy pri uskutočňovaní reakcie a celá reakcia závisí od štatistického súhrnu prvkov.

Základné filozofické problémy vývinovej fyziológie v. n. č. rozoberal vo svojom referáte D. A. Birjukov. Sústredil sa na otázky vývinu schopnosti odrazu a ilustroval ho na príklade pocitov a emócií. Kladne sa vyjadril o Anochinovej koncepcii centrálnej

integrácie funkcií, ktorá môže zabezpečiť realizáciu emócií. Birjukov poukázal aj na rôzne chápania vzťahu psychického a fyziologického — od stotožnenia psychického s nervovými procesmi (V. M. Archipov) až po odmietanie materiálnosti psychického (F. I. Georijev). Príčinu sporov vidí v tom, že sa nerozlišuje aspekt gnozeologický a prírodovedecký. U zvierat môžeme ich psychiku analyzovať len prírodovedecky, prejavuje sa u nich zhoda fyziologických procesov a psychických stavov. Jednotný názor chýba i v otázke determinovanosti signálnych sústav. Pojmy signálnych sústav sú zatiaľ len schémou, ktorá je málo vyplnená experimentálnymi faktami. Autor sa prikláňa k názoru o sociálnej determinovanosti u človeka i v prvej signálovej sústave. Kritizuje nesprávne chápanie sociálneho a biologického, pričom stojí na stanovisku, že primát má sociálne. V závere referátu Birjukov ukazuje, ako deklaratívne „aplikácie“ pavlovovského učenia v medicíne a pedagogike viedli k zanedbávaniu vlastných výskumov. Metóda podmienených reflexov sa zmenila z výskumného princípu na spôsob vysvetľovania. Pokiaľ ide o faktické údaje, sú ešte dnes nedostatočné i na objasnenie všetkých druhov správania sa psov. Učenie o v. n. č. je správne, takmer úplne však chýbajú pokusy hľadať zložité, špecificky ľudské formy podmieneno-reflexnej činnosti.

P. K. Anochin v referáte o predbiehajúcim odraze skutočnosti poukázal na jednu z foriem odrazu vonkajšieho sveta, z ktorej vyrastajú všetky vyššie formy signalizácie budúcich udalostí a najmä podmienený reflex. Zo všeobecného toku udalostí priestorovo-časovej štruktúry sveta len rytmicky a aperiodicky sa opakujúce javy mohli sa stať časovým základom pre rozvoj prispôbovacích reakcií prvotných organizmov. Autor podrobne rozobral vznik časovej nezhody medzi vonkajšími udalosťami a chemickými reakciami v živej hmote. V dôsledku tejto časovej nezhody vznikla univerzálna zákonitosť v prispôbovaní organizmu k vonkajším podmienkam: rýchly (v reťazových chemických reakciách) odraz pomaly sa vyvíjajúcich udalostí okolitého sveta. Celý vývoj života dokazuje túto zákonitosť, ktorú možno nazvať predbiehajúcim odrazom skutočnosti. Predbiehajúci odraz skutočnosti je základnou formou prispôsobenia živej hmoty k priestorovo-časovej štruktúre neorganického sveta, v ktorom postupnosť a opakovateľnosť sú základnými časovými parametrami.

Signálnosť je najcharakteristickejšou črtou podmieneného reflexu. Podľa doterajšieho chápania vrodené reflexy nemôžu mať signálny význam. Fakty získané pri skúmaní ekologickej podmienenosti správania novorodencov ukazujú, že predbiehanie udalostí vonkajšieho sveta je univerzálnym javom života, ktorý ovplyvnil všetky formy prispôbovania, vrodené i podmieneno-reflexné. Hoci ktorý člen postupného radu vplyvov vonkajšieho sveta môže sa stať signálom tej výslednej, životne dôležitej reakcie, ktorou sa uzatvára tento rad postupných vplyvov.

Na konferencii sa kritizovali aj freudistické koncepcie, pričom F. V. Bassin vo svojom referáte poukázal na vedecký prístup k otázke „nevedomia“. Metodológia Freudovho učenia nezodpovedá všeobecne uznávaným spôsobom zdôvodňovania vedeckých faktov. Pre freudizmus nie je charakteristické odkrytie problému nevedomia, ale jeho špecifické chápanie. I v normálnej fyziológii je známe, že rôzne zložité podnety môžu pôsobiť na človeka ako signály vyvolávajúce odpoveď bez toho, aby pôsobiaci podnet, motív a aj uskutočnenie reakcie bolo jasne uvedomené.

Ide tu o špeciálne „odštiepenie“ signálnej činnosti podnetu od odrazu zmien prebiehajúcich vo vedomí. Toto „odštiepenie“ má rôzne stupne a formy. Mozgovú aktivitu rozvíjajúcu sa v podmienkach „odštiepenia“ možno nazvať *neuve-domo-vanou* formou vyššej nervovej činnosti. Jednou z najväčších chýb freudizmu bolo silné zjednodušenie rôznorodých a menlivých vzťahov, ktoré jestvujú medzi *neuve-domo-vanou* vyššou nervovou činnosťou a vedomou činnosťou. Túto zložitú redukovali

na antagonizmus vedomia a „nevedomia“, ktorý našiel výraz v učení o „potlačení“.

Adekvátny prístup k tejto otázke ukazuje D. N. Uznadze a jeho gruzínska škola. Jeho teória „ustanovky“ (zameranie, nastavenie) je jedinou rozpracovanou koncepciou „nevedomia“, ktorá umožňuje skúmať pomocou objektívnych experimentálnych metód neuvedomované formy mozgovej činnosti.

Výskumy Uznadzeho školy ukázali, že neuvedomované „ustanovky“ môžu vplývať na aferentné a efektorové procesy, meniac ich v súlade s predošlou skúsenosťou. Vystupujú ako skutočné psychologické faktory a sú najdôležitejšími prvkami neuvedomovanej vyššej nervovej činnosti.

Na konferencii sa ďalej zdôraznilo, že dôležitou úlohou súčasnej fyziológie a psychológie je skúmanie ľudskej práce v podmienkach zvýšeného napätia pozornosti, pohotovosti vnímania a pod. A. N. Leont'jev a D. J. Panov vyšli vo svojom referáte z toho, že v dôsledku mechanizácie a automatizácie výroby sa do popredia dostali otázky senzorických funkcií. Vznikla úloha kvantitatívne zhodnotiť objem vnímania signalizácie prichádzajúcej k človekovi. So zavedením informačných mier do psychológie sa značne rozšíril i štatistický prístup k výskumom podstaty procesov vnímania. Vnímanie sa začalo považovať za relatívne samostatný proces, t. j. nielen za začiatkové ohnisko reflexného oblúka, ale za zložitú funkcionálnu sústavu, ktorá má reguláciu a špecifický produkt vo forme celostného obrazu predmetu.

Poznanie štruktúry a vnútorných mechanizmov psychickej činnosti je nevyhnutné z hľadiska technického modelovania týchto procesov, ktoré je účelné odovzdať strojom. Doteraz vytvorené „vnímajúce“ automaty sú schopné len spoznať určitú triedu predmetov, ktorá bola do nich zavedená v procese „učenia“ alebo „samoučenia“. Psychologické výskumy ukazujú, že hlavným článkom procesu predmetového vnímania sú operácie aktívneho vyčlenenia senzorického obsahu predmetu, ktorý je adekvátny cieľu vnímajúceho subjektu.

K informácii získanej pri čítaní neúplného grafického zobrazenia sa u človeka pripája prebytočná informácia zahrnutá v zmyslovom obsahu textu. Je zjavné, že principiálne schémy procesov vnímania u človeka a stroja sú rozdielne. Špecifickým produktom ľudského vnímania je obraz objektu a nie kód jeho znakov používaných na riešenie určitej úlohy. Porovnanie ľudskej a strojovej pamäti ukazuje, že v stroji sa modeluje len mechanizmus vytvárania stôp, kým hlavný princíp pamäti spočíva v zapamätaní a vybavení zmyslu. Podobne i pri myslení sa zmysel objektov neurčuje len logickými vzťahmi, ale ich predmetným obsahom a tou psychologickou situáciou, v ktorej sa rozvíja činnosť človeka. Stroj nereprodukuje činnosť, ale len systém operácií, ktoré vytvárajú jej stavbu. Stroj nemôže poznať zmysel a cieľ činnosti, svojou prácou však vznáša do ľudskej sféry požiadavku formovania nových schopností. Psychológia práce sa nemá zaoberať len prispôbením stroja k človeku, ale i aktívnym formovaním psychických schopností človeka v súlade s požiadavkami technického pokroku a s možnosťami, ktorý tento človek otvára. Sovietska psychológia chápe ľudskú psychiku ako produkt spoločensko-historického vývoja. Psychológia práce nie je len špeciálnym odvetvím psychológie, ale jej teoretické problémy sa stávajú vážnymi problémami všeobecnej psychológie.

Záverom treba zdôrazniť, že v tomto krátkom prehľade sme sa nemohli zaoberať všetkými na konferencii riešenými otázkami. Celkove sa na konferencii konštatovalo, že od čias Pavlova sa nazhromaždilo mnoho faktov a vznikli nové výskumné metódy, ktoré si vyžadujú i novú formuláciu niektorých problémov podmieneno-reflexnej činnosti. Prehlbovanie našich poznatkov o funkciách nervovej sústavy vedie k rozvíjaniu konkrétneho chápania fyziologickej štruktúry a fyziologických mechanizmov reflexnej činnosti, pričom

filozofické chápanie reflexného princípu sa nemení a je nevyhnutným východiskom konkrétnej vedeckej analýzy faktov. V súčasnosti sa vytvárajú priaznivé podmienky pre zblíženie fyziológie v. n. ě. so všetkými odvetvami psychológie, s teóriou automatického riadenia, so súčasnými metódami modelovania fyziologických a psychických procesov. Pre riešenie takýchto komplexných úloh je potrebné vytvárať tvorivé kolektívy z bádateľov rôznych disciplín.

Popri tomto konkrétnom výskume netreba však zanedbávať filozofické zovšeobecnenia získaných poznatkov. Konferencia ukázala, že samotná fyziológia a psychológia sa aktívne podieľajú na tejto úlohe, i keď na druhej strane nemožno nevidieť, že filozofické rozpracovanie otázok hmoty a vedomia, ideálneho a materiálneho je dosiaľ nedostatočné. Proces vyhraňovania stanovísk a prístupov k teoretickým otázkam sa jasne prejavil i na uvedenej konferencii a ďalšie diskusie, ako aj širšie publikačné možnosti sú jeho nevyhnutnými predpokladmi.

LITERATÚRA

1. Anochin, P. K., *Operežajuščee otrazenie dejstvitel'nosti*. Voprosy filosofii, 1962, 7, 97—111.
2. Asratjan, E. A., *Uslovnyj refleks i rodstvennyje jemu javlenija*. Voprosy filosofii, 1962, 8, 66—77.
3. Bassin, F. V., *K probleme „bessoznatelnogo“*. Voprosy filosofii, 1962, 7, 112—124.
4. Bernštejn, N. A., *Novyje linii razvitiia v fiziologii i ich sootnošenie s kibernetikoj*. Voprosy filosofii, 1962, 8, 78—87.
5. Birjukov, D. A., *Osnovnyje filosofskie problemy evolucionnoj fiziologii vyššej nervnoj dejatel'nosti*. Voprosy psichologii, 1962, 4, 36—57.
6. Graščenkov, N. I., Lataš, L. P., Fejgenberg, I. M., *Osnovnyje voprosy struktury reflektornogo dejstviia i ich metodologičeskaja ocenka*. Voprosy filosofii, 1962, 8, 36—49.
7. Kupalov, P. S., *Učenie o refleksie i reflektornoj dejatel'nosti i perspektivy jego razvitiia*. Voprosy psichologii, 1962, 4, 9—35.
8. Leonťjev, A. N., Panov, D. J., *Psichologija čeloveka i tehničeskij progress*. Voprosy filosofii, 1962, 8, 50—65.
9. Matjuškin, A. M., Sochin, F. A., *Vsesojuznoje soveščanie po filosofskim voprosam fiziologii vyššej nervnoj dejatel'nosti i psichologii*. Voprosy psichologii, 1962, 4, 172—182.
10. Mitin, M. B., *Materialnoje i idealnoje*. Voprosy filosofii, 1962, 7, 74—87.
11. *Postanovlenije vsesojuznogo soveščaniia po filosofskim voprosam fiziologii vyššej nervnoj dejatel'nosti i psichologii*. Voprosy psichologii 1962, 4, 3—8.
12. *Soveščanie po filosofskim voprosam fiziologii vyššej nervnoj dejatel'nosti i psichologii*. Vstupitel'noje slovo akademika P. N. Fedosejeva. Voprosy filosofii, 1962, 7, 68—73.
13. Šorochova, E. V., Kaganov, V. M., *Nekotoryje filosofskie voprosy psichologii*. Voprosy filosofii, 1962, 7, 88—96.

ZPRÁVA

O ZASADNUTÍ REDAKČNÉHO KRUHU ČASOPISU OTÁZKY MARXISTICKEJ FILOZOFIE

Dňa 12. 11. 1962 bola vo Filozofickom ústave SAV druhá schôdza redakčného kruhu časopisu OMF. Predmetom rokovania bolo hodnotenie časopisu za obdobie 1961—1962. Úvod do diskusie predniesol hlavný redaktor akademik I. Hrušovský.

V úvode svojho referátu pripomenul základné dokumenty, ktorými sa riadi práca časopisu. Sú to predovšetkým stránicke dokumenty o filozofii, najmä dokumenty politického byra ÚVKŠČ a byra ÚVKSS o situácii vo filozofii a jej ďalších úlohách. Na